

**KENNEDY RYAN**

**VOOR IK  
JE LAAT  
GAAN**

Vertaald door  
Inge Pieters

LUITINGH-SIJTHOFF



© 2022 Kennedy Ryan  
All Rights Reserved  
© 2024 Nederlandse vertaling  
Uitgeverij Luitingh-Sijthoff bv, Amsterdam  
Alle rechten voorbehouden  
Oorspronkelijke titel *Before I Let Go*  
Vertaling Inge Pieters  
Omslagontwerp Bürošüd  
Omslagbeeld Bürošüd  
Opmaak binnenwerk Crius Group, Hulshout

ISBN 978 90 210 4396 8  
ISBN 978 90 210 4397 5 (e-book)  
ISBN 978 90 210 4398 2 (luisterboek)  
NUR 302

[www.kennedyryanwrites.com](http://www.kennedyryanwrites.com)  
[www.lsuitgeverij.nl](http://www.lsuitgeverij.nl)  
[www.boekenwereld.com](http://www.boekenwereld.com)

Uitgeverij Luitingh-Sijthoff vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van dit boek is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Voor de sterke meiden,  
voor de harde werkers,  
voor de supervrouwen.  
Bescherm je hart met nietsontziende zorg... en rust.



# NOOT VAN DE AUTEUR



*Voor ik je laat gaan* is een verhaal over geluk, genezing en herstel. Daardoor is het in elk geval voor een deel ook een verhaal over verlies. Als we Yasmien en Josiah leren kennen, kruipen ze uit een diep dal, na de moeilijkste tijd van hun leven, en beginnen ze aan een nieuwe fase van geluk.

Dat gezegd hebbende, komt er het een en ander aan bod over doorstane moeilijkheden, waaronder een doodgeboren kind, het verlies van een dierbare (in het verleden, niet direct beschreven), complexe rouw, depressie en passieve suïcidale ideatie (zonder daadwerkelijke poging). Ik vind het belangrijk om te zeggen dat deze onderwerpen met de grootste zorg zijn behandeld, in samenspraak met mensen die deze dingen daadwerkelijk hebben doorgemaakt en met meerdere hulpverleners/therapeuten. Zij waren zo vriendelijk om als mee-lezer te fungeren, dus ik hoop dat ik mijn doel als schrijver heb bereikt, namelijk informeren zonder schade aan te richten.



# HET BEGIN



## JOSIAH

‘In het midden van onze levensreis bevond ik mij in een donker bos waarin de rechte weg verloren was.’

Dante Alighieri, *De hel*

**H**erinneren mensen zich het exacte moment waarop ze verliefd worden?

Ik wel. Yasmien kwam langs met zelfgemaakte kippensoep met vermicelli toen ik zo ziek was dat het al pijn deed om met mijn ogen te knippen. Spul smaakte naar gootwater. Geen idee hoe je soep kunt verpesten, maar zij kreeg het voor elkaar. Ze keek me verwachtingsvol aan met die grote Bambi-ogen. Die lange wimpers. God, ik zal nooit vergeten hoe ze keek toen ik die soep uitspuugde, maar hij was zo smerig en ik was te ziek om te doen alsof.

Yasmien keek me heel even geschrokken aan, maar ik moest lachen, al voelde ik me alsof iemand me over hete kolen en naalden heen sleurde. Toen moest zij ook lachen en ik vroeg me af of dit – iemand vinden met wie je kunt lachen als alles pijn doet – de ultieme basis was voor lang en gelukkig. In plaats van de suikerzoete kusjes, ballonvaarten en romantische wandelingen onder een volle maan. Het virus dat ik had opgelopen, wat het ook was, beukte door mijn lichaam, maar ik werd die dag zo blij van Yasmien. Ik bestierf het van de griep, maar zij maakte me aan het lachen.

En toen wist ik het.

Woeste aantrekkingskracht en een bijna onderdanige fascinatie sloegen om in iets heel echts. Liefde. Dat moment staat in mijn geheugen gegrift. Ik zal het nooit vergeten.

Net als dit moment, luttele maanden later.

‘Wat vind je ervan?’ Yasmien kijkt op van iets waaraan ze zit te werken aan het opklaptafeltje midden in het woon-, eet- en keukengedeelte van mijn sjofele tweekamerflatje, compleet met armoedig studentenhuismeubilair.

‘Waarvan?’ vraag ik, gezeten op de gammele stoel tegenover haar.

‘Grits.’

‘Lieve schat, alsjeblieft, ga niet nog een keer *grits* koken. Ik ben nog steeds herstellende van je laatste poging.’

Ze kijkt me quasiboos aan, terwijl haar mondhoeken vechten om niet te lachen. ‘Jongen, ik ga ze niet koken. Luister je wel? Ik zei: waarom noem je je restaurant niet Grits?’

Ik had een meisje meegenomen voor het kerstdiner, wat ik nog nooit eerder had gedaan. Zij en mijn tante Byrd konden het meteen geweldig goed met elkaar vinden en rond de jaarwisseling maakten die twee al plannetjes voor een restaurant dat ik kon openen met mijn bedrijfskunde-master en tante Byrds familierecepten.

‘O, ja. Waarom niet. Grits.’ Ik schuif mijn stoel wat dichterbij en duw de waterval van vlechtjes die over Yasmens schouder stroomt opzij. ‘Klinkt goed.’

‘Klinkt goed?’ Ze legt de rug van haar hand op mijn voorhoofd. ‘Ben je weer ziek? De Josiah Wade die ik ken, knalt alle voorstellen af en heeft altijd een “ja, maar” paraat.’

Dat klopt. Mijn vader was militair, een strenge leermeester voor wie het nooit goed genoeg was. Hij plande alles als een veldtocht. Controle, discipline en logisch denken, daarmee was hij opgeklommen in het leger. Dat heeft hij me ingeprent in de weinige jaren die ik met hem had voordat hij stierf, maar het verdwijnt allemaal meteen op de achtergrond nu ik ineens beseft



dat ik niet alleen van Yasmien hou, maar dat ik mijn hele leven van haar wil blijven houden.

‘Trouw met me.’

Het is eruit voordat ik er erg in heb, zacht maar zeker. En ik weet het echt heel zeker. Een actuaris die tien risicoanalyses heeft gedaan zou niet zo zeker van zijn zaak zijn als ik nu ben. Yasmien en ik zijn voor elkaar gemaakt.

Ze laat haar pen vallen en kijkt me met open mond aan.

‘Wa... wat?’ zegt ze met bibberige adem en haar ogen worden zo groot als schoteltjes.

‘Trouw met me.’

Het klinkt raar, want dit, dit hele gedoe, past totaal niet bij mij, maar ik kniel voor haar neer, terwijl mijn hart door mijn borst stuitert. Romantisch filmaanzoek, alles erop en eraan. Ik leg mijn handen om haar gezicht. De schuine jukbeenderen en de zachte rondingen passen perfect in mijn handpalmen.

‘Ik hou van je, Yasmien.’

Ze knikt, totaal verbluft. ‘Ik weet het. Ik... ik ook van jou, maar ik dacht dat we zouden wachten tot je afgestudeerd was.’

‘Ik ben bijna klaar. Nog maar een semester. Jouw huurcontract loopt volgende maand af. Perfect moment om bij mij in te trekken.’ Ik wijs met een zwierig gebaar naar het spaarzaam ingerichte, sjofele flatje. ‘Wil je al deze luxe niet met me delen?’

Ze grinnikt en er komt een brede lach op haar mooie gezicht. De eerste keer dat ik haar zag moesten mijn vrienden lachen omdat ik midden in een of andere bullshitzin ophield met praten en alleen nog maar kon staren. Niks voor mij. Geen enkel meisje, hoe mooi ook, had me ooit zo’n instant beuk in mijn maag bezorgd als Yasmien. Ik wil haar gladde bruine huid, die heerlijke volle lippen en die dikke waaier van wimpers terugzien in mijn kinderen.

‘Je bent gek,’ fluistert ze.

‘Ik weet zeker dat ik je wil.’ Ik laat mijn vinger over de zijdezachte donkere boog van haar wenkbrauw glijden. ‘Wil je mij ook hebben?’

En ik zie het. Ik zie de kalmte, de zekerheid, de liefde die haar twijfels smoren en alle eventuele aarzelingen de kop indrukken. Ze komt uit haar gammele stoel, gaat ook op haar knieën zitten en overdekt mijn gezicht met vederlichte kusjes. Ze dalen op mijn lippen en ogen neer als vlinders die wegfladderen voordat ik ze kan vangen. Ik wil haar gezicht weer vastpakken om het stil te houden, zodat ik haar terug kan kussen, maar mijn armen hangen slap langs mijn zijden, verlamd door het gewicht van wat er gebeurt. Dan pakt ze mijn handen vast en kijkt me recht aan. Er wellen tranen in haar ogen op, die over haar wangen rollen.

‘Ja, Josiah Wade,’ zegt ze ademloos. ‘Ik wil met je trouwen.’

Mijn lichaam komt weer tot leven. Ik pak haar bij de welving van haar heupen, trek haar tegen me aan en druk mijn handen tegen haar warme, soepele rug. Ze is een en al compacte hitte en verleiding. Bij gebrek aan een ring bezegel ik onze belofte met een natte verstrengeling van tongen en tranen.

De kus is heet, zoet en onverzadigbaar. Dit, dít moet de smaak van eeuwige liefde zijn.

Ik weet het zeker.

# 1



## YASMEN

**I**n de achteruitkijkspiegel zie je zelden iets goeds.

Dat had ik inmiddels moeten weten, maar ik werp desondanks een snelle blik op de achterbank en zie mijn dochter de regels overtreden. Haar broertje in de passagiersstoel naast me is al net zo erg.

‘Jongens, jullie weten best dat het geen schermtijd is.’ Ik verdeel mijn aandacht tussen de snelweg en die twee. ‘Telefoons weg, alsjeblieft.’

‘Mam, serieus?’ Mijn dochter Deja zucht met de loodzware ergernis die dertienjarigen eigen is. ‘Ik kom net uit school en daarna heb ik ook nog dans gehad. Laat me effe.’

‘Sorry, mam,’ zegt Kassim en hij legt zijn telefoon op zijn schoot.

Deja slaakt nog een zucht, alsof ze niet goed weet wie ze irriteranter vindt, mij omdat ik de regels opstel of haar broertje omdat die ze zo braaf opvolgt.

‘Slijmbal,’ bromt ze, nog steeds met haar blik op haar scherm-pje.

‘Deja,’ zeg ik. ‘Als je je telefoon niet wegdoet, pak ik hem af.’

Haar ogen, donker met gouden spikkels, botsen met de mijne in de spiegel en dan bergt ze haar telefoon op. Het is net of ik mezelf aankijk. We lijken zo op elkaar. Huid zo glad en bruin als gepolijst walnoten hout. Haar haar, dat net als het mijne de neiging heeft om te kroezen en te krullen, krimpt altijd als er

ook maar het minste beetje vocht in de lucht hangt. Zelfde kop-pige kin waar een enorme wilskracht achter zit.

‘Ze is er net zo eentje als jij,’ zei mijn moeder toen Deja als klein hummeltje in zeven sloten tegelijk liep, ondanks mijn waarschuwingen om voorzichtig te doen. Als ze overeind krabbelde om weer weg te rennen met verse schaafwonden en blauwe plekken. ‘Je verdiende loon. Nu zie je wat ik allemaal met jou te stellen heb gehad.’

Ik dacht altijd dat het een zegen zou zijn, moeder en dochter als twee druppels water. En heel lang was dat ook zo... tot haar dertiende. God, ik haat die leeftijd. Ik lijk in haar ogen niets meer goed te kunnen doen.

‘Dus, hoe was jullie dag?’

Ik stel die vraag omdat ik fatsoenlijk gebruik wil maken van alle tijd die we samen in de auto zitten. School is pas twee weken geleden weer begonnen en ik moet dit jaar starten volgens de plannen die ik heb gemaakt.

‘Jamal had zijn hagedis mee naar school genomen,’ zegt Kassim en hij kijkt me geamuseerd aan als ik even opzij kijk. ‘En die is tijdens de les uit zijn rugzak gekropen.’

‘O mijn god.’ Ik moet lachen. ‘Heeft hij hem wel weer te pakken gekregen?’

‘Ja, maar het duurde iets van twintig minuten. Hij is supersnel. De hagedis, bedoel ik.’ Kassim draait aan een knoop op het keurige witte overhemd van zijn schooluniform. ‘Een paar meisjes gingen gillen. De juf ging op haar stoel staan alsof het een slang was of zo.’

‘Ik zou misschien ook wel schrikken,’ geef ik toe.

‘Deze doet niks. Het was geen gilamonster of Mexicaanse korsthagedis,’ zegt Kassim. ‘Dat zijn twee giftige soorten die voorkomen in Noord-Amerika.’

Ik zie Deja naar haar broertjes achterhoofd staren alsof hij zojuist uit de TARDIS van Dr. Who is gestapt. Met Kassims constante stroom van feitjes en zijn fascinatie voor, nou ja, álles, lijkt het daar soms ook wel een beetje op.

‘Altijd lachen met Jamal,’ zeg ik grinnikend. ‘En jij, Deja?’

‘Huh?’ vraagt ze. Het klinkt ongeïnteresseerd, alsof ze niet echt luistert.

Als ik weer in het spiegelte kijk, zie ik alleen de zijkant van haar gezicht. Ze staart door haar raampje naar de snelweg. De avondspits maakt er in wezen een parkeerplaats van, met een hele vloot forenzen uit Atlanta die centimeter voor centimeter vooruit kruipen en de kleinste gaatjes opzoeken in een automobilistisch spelletje Tetris.

‘Ik vroeg hoe je dag was,’ probeer ik nog maar een keer.

‘Wel oké,’ zegt Deja, starend naar het verkeer achter haar raampje. ‘Is pap in het restaurant?’

Meer contact zit er blijkbaar niet in.

‘Eh, ja.’ Ik trap op de rem als een Prius voor me langs glipt. ‘Jullie kunnen daar eten en daarna brengt je vader jullie naar huis.’

‘Waarom?’ vraagt Kassim.

‘Hoe bedoel je?’ Ik wacht tot de Prius besluit wat hij wil.

‘Ik bedoel: waar ga jij dan heen?’ wil Kassim weten.

‘Soledad is jarig,’ zeg ik, terwijl ik behoedzaam van rijbaan wissel. ‘We nemen haar mee uit eten. En denk erom dat jullie je huiswerk maken. Ik wil niet dat jullie achter komen te liggen.’

‘Godsamme, mam,’ verzucht Deja. ‘De zomervakantie is nog maar net voorbij en jij loopt ons alweer op te jagen.’

Ik laat een scherpe blik van Kassim, die naast me zit, naar Deja op de achterbank gaan.

‘Niet vloeken, Dé.’

Ze bromt iets onverstaanbaars.

‘Wat zei je?’ Ik werp haar een snelle blik toe via de achteruitkijkspiegel, terwijl ik mijn afslag neem. ‘Heb je iets te zeggen?’

‘Ik heb het al gezegd.’ Haar opstandige, boze ogen kijken me nu recht aan.

‘Ik kon je niet verstaan.’

‘Is dat mijn probleem?’

‘Zeker is dat jouw probleem. Als je groot en stoer genoeg bent om iets te zeggen, zeg het dan zo hard dat ik het ook kan horen.’

‘Mam, hou op.’ Ze knijpt in de brug van haar neus. ‘Waarom ben je zo... ugh.’

Daar heb ik duizend antwoorden op, maar die zouden de spanning tussen ons alleen maar verergeren. Als ik vroeger zo’n toon tegen mijn moeder had aangeslagen, had ze de auto aan de kant gezet om me een lel te verkopen. En ik hou zielsveel van mijn moeder, maar zo wil ik niet zijn. Ik haal diep adem om mezelf te kalmeren en probeer me alles te herinneren wat ik per se anders wilde doen met mijn kinderen, waarbij ik uitkom op iets tussen positief opvoeden... en mijn moeder.

Ik stop voor een rood licht, draai me om en zie Deja’s harde blik. Het voelt altijd alsof ze een muur tussen ons optrekt en de ene na de andere baksteen opstapelt voordat ik haar kan bereiken. Ik mis het meisje dat zo dol was op onze kussengevechten, marshmallows roosteren bij een kampvuur in de achtertuin en samen nagellak uitproberen op zaterdagochtend. Hoort dit allemaal bij opgroeien of groeien we alleen maar uit elkaar? Of allebei?

‘Je vader en ik verwachten dat je een beter voorbeeld voor je broertje bent,’ zeg ik tegen haar.

‘Papa is er niet meer zo vaak.’ Ze draait haar hoofd opzij, wendt haar blik af en staart uit het raampje. ‘Of wel soms?’

Ook al woont Josiah niet meer bij ons, zijn huis is maar twee straten verderop en ze zien hem elke dag. Toch trekt mijn hart samen van pijn en schuldgevoel, want hoe graag ik ook wil geloven dat het Deja’s leeftijd is die de kloof tussen ons veroorzaakt, ik kan niet tegen mezelf liegen. De ellende is begonnen met de scheiding. Die ogen, die voor die tijd altijd bij het minste of geringste sprankelden van het lachen, lijken nu te oud voor de rest van haar gezicht, en niet alleen omdat ze weer een jaar hebben zien verstrijken, maar omdat ze de laatste jaren getuige zijn geweest van het uiteenvallen van haar ouders’ huwelijk.

‘Het is groen, mam,’ zegt Kassim.

Voor er iemand kan gaan toeteren, trek ik op met de auto’s om me heen en rijd langs het blauw-witte bord dat aankondigt

dat we Skyland binnenrijden, een van de levendigste buurten van Atlanta. Mijn schouders ontspannen als we van de snelwegstress overschakelen op het kalmere tempo en het minder drukke verkeer in de smalle straten van Skyland. Deze buurt heeft de charme en knusheid van een kleinere gemeenschap, maar zit vlak tegen de explosieve energie en de eindeloze mogelijkheden van een wereldstad aan. We rijden door Main Street, omzoomd door ouderwets geplaveide voetgangersstraatjes, boetiekjes en gedekte tafeltjes op de stoepen voor de cafés. Na de rotonde bij de fontein in het midden van Sky Square rijd ik verder tot ons restaurant, Grits, in zicht komt.

Het centrum van Skyland is een perfecte mengeling van oud en nieuw. De afdeling ruimtelijke ordening heeft veel historische woonhuizen kunnen behouden door ze een zakelijke bestemming te geven. Ons soulfood-fusion-restaurant Grits is daar een lichtend voorbeeld van. Het victoriaanse pand met twee verdiepingen en een veranda die om het hele huis heen loopt stal mijn hart op het eerste gezicht. Het was nogal verwaarloosd, maar we hadden een banklening, meer ideeën dan we konden gebruiken en een dikke stapel familierecepten. Josiah was degene die bedrijfskunde had gestudeerd, maar ik kwam met het idee voor een trendy restaurant dat oude favorieten uit de zuidelijke staten in een nieuw jasje stak. Het duurde even voordat we ‘trendy’ werden. We waren heel lang een simpel familierestaurantje en onze hele operatie zat in een krap winkelpandje aan de zuidkant van Atlanta. Sindsdien is er zoveel veranderd, verloren en gewonnen.

Naast de twee mensjes in deze auto ben ik vooral trots op Grits. Dat is ook ons kindje. Zelfs toen het misging tussen Josiah en mij hadden we altijd nog onze drie lievelingetjes. Deja, Kassim en dit restaurant. Toen we beseften dat die drie het enige waren wat ons nog bij elkaar hield, wisten we dat het beter was om ons huwelijk te ontbinden dan door te gaan met wat ervan geworden was.

Nou ja, ik was degene die dat wist.

Als we bij Grits aankomen, parkeer ik op een privéparkeer-

plaats voor de deur en zet de motor af. Kassim doet het portier open en rent het trapje naar de ingang van Grits al op, zonder nog iets te zeggen. Deja stapt ook uit en doet het portier dicht. Ze is net een veulentje, met die dunne armen en giraffenbenen in haar geruite schooluniformrok en hoge roze Converse. Ze blijft even staan om iets te typen voor ze het restaurant in gaat, alweer helemaal verdiept in haar telefoon.

Ik heb het geduld niet eens meer om een preek te geven over schermtijd. Laat Josiah daar de komende uren maar mee worstelen. Ik haal mijn kledingtas uit de kofferbak, ga het trapje op en duw de zware voordeur met ons logo open. Zodra ik de drempel over ben, komt er een gevoel van trots over me dat net zo solide en echt is als de geur van gebakken kip en hartige groentegerechten die het smaakvol ingerichte restaurant vult. Het is volle bak vanavond, hoewel we de laatste tijd elke avond vol zitten. Wat een verschil met vorig jaar.

Aan de andere kant van de eetzaal zie ik Deja en Kassim staan met een man die ik niet herken. Hij is van middelbare leeftijd en gemiddelde grootte. Naast hem staat een kleine, tengere vrouw in een witte koksjas en een nauwsluitende broek. Vasthi Burns' reputatie en culinaire expertise hebben ons mede van de afgrond gered. Haar donkerbruine huid contrasteert prachtig met haar ultrakorte, donkerrode *natural hair*, dat haar hoge jukbeenderen alle gelegenheid geeft om te schitteren. Haar volle lippen wijken uiteen en tonen haar rechte, witte tanden in een glimlach die bedoeld is voor de lange man naast haar.

Josiah.

Mijn ex-echtgenoot is typisch zo'n man die meteen je aandacht trekt met zijn brede schouders en zijn doelgerichte passen, met lange benen die elke stap overbruggen alsof hij nodig ergens naartoe moet, maar zich niet laat opjagen. Ik werkte in een restaurant als gastvrouw toen we elkaar ontmoetten. Josiah, die met een groep vrienden op een tafeltje stond te wachten, verleidde mijn oren voordat ik hem überhaupt had gezien. Zijn gulle lach rolde door de ruimte als een zwart zijden lint, zodat



iedereen opkeek. En ik ook. Niet dat hij de laatste jaren veel te lachen heeft gehad. Wij allemaal niet, trouwens. Maar nu staat hij te lachen met onze knappe nieuwe chef-kok.

Er komt een groepje lachende vrouwen door de voordeur, een geparfumeerd klikkje stilettohakken en strakke tricotjurken dat opdromt naar het gastvrouwentafeltje. Bij Grits is je spijkerbroek net zo welkom als je zondagse kleren. Of je meest uitdagende uitgaanstenuë, in hun geval. Ik glimlach naar ze, terwijl de gastvrouw hun reservering checkt, en loop naar Josiah en de kinderen. Als ik bijna bij ze ben, kijkt Josiah op en voert zijn glimlach die manoeuvre uit waarin hij bevriest bij de aanblik van mij en dan totaal wegsterft tot een neutrale lijn. Het steekt een beetje dat het oude, vanzelfsprekende gemak tussen ons verdwenen is. Dat is een van de dingen die we nooit terug hebben gekregen na de pijnlijkste tijd van ons leven. Die soepele omgang ging samen met liefde, passie en partnerschap. Maar we zijn in elk geval nog steeds partners, al is het dan zakelijk en in de opvoeding van die twee kinderen van ons.

‘Hé,’ mompelt Josiah als ik me bij het groepje voeg. Zijn stem heeft dezelfde lage, diepe, vertrouwde klank als altijd. ‘Ik had niet door dat jij er ook was. Dacht dat je ze hier had afgezet.’

‘Eh, nee.’ Ik geef een klopje op mijn kledingtas en schenk Vashti en de vreemde man een beleefde glimlach. ‘Ik wil me nog even omkleden voordat ik ga.’

‘Ik zal je even voorstellen,’ zegt hij. ‘Yasmen, dit is William Granders, restaurantcriticus bij de *Atlanta Journal-Constitution*. William, Yasmen Wade, mijn zakenpartner.’

Een restaurantcriticus. Dus daarom zit hij aan Soigné, de beste tafel van het huis.

‘Aangenaam kennis te maken, meneer Granders,’ zeg ik, en ik steek mijn hand uit. Hij schudt hem met een glimlach en neemt een slokje van zijn bordeaux.

‘Goed om je hier weer te zien, Yasmen,’ zegt Vashti. Haar stem is melodieus en aangenaam.

‘Ook goed om jou weer te zien.’

Vashti werkt hier al iets van een jaar, maar we kennen elkaar niet zo goed. Ik werkte nog steeds niet toen Josiah haar aannam na een reeks mislukte vervangers nadat tante Byrd was overleden. Vashti heeft de culinaire opleiding en dat onnavolgbare 'iets' waarmee de meest getalenteerde koks volgens Byrd geboren worden. Ze heeft ons echt gered, maar om de een of andere reden zijn we nooit echt vrienden geworden. De klanten en het personeel zijn dol op haar. Mijn kinderen zijn dol op haar. Josiah... legt een van zijn grote handen op haar schouder. Het is een onschuldige aanraking. Platonisch. Maar iets eraan... zit me dwars.

'Kom op, jongens, aan tafel, dan kunnen jullie eten en aan je huiswerk beginnen,' zeg ik, en ik glimlach naar Granders. 'Smakelijk eten straks.'

'Dat zal wel lukken.' Hij werpt een bewonderende blik op Vashti. 'U hebt een zeldzaam juweel in handen. Ik heb niet meer zulke kip en dumplings gegeten sinds... nou ja, nog nooit eigenlijk.'

'We hebben heel veel geluk met haar,' beaam ik met een glimlach.

'Er is achterin een tafeltje vrij, bij de keuken,' zegt Josiah met een snelle kus op Deja's haar. 'Ik kom zo bij jullie. Kijk maar vast wat jullie willen.'

'Spareribs,' zegt Kassim meteen, en hij likt zijn lippen af.

'Jongen, jij wordt zelf nog een sparerib.' Vashti lacht. 'Je neemt altijd spareribs. Wanneer ga je mijn gepaneerde biefstuk proberen?'

'Volgende keer?' Kassim haalt zijn schouders op en glimlacht schaapachtig naar haar. Deja is misschien een mini-mij, maar Kassim is Josiah in miniatuur.

'Jongens, laten we gaan, zodat meneer Granders kan dooreten,' zeg ik, met een blik op de criticus. 'Het was leuk om u te ontmoeten.'

We lopen naar de tafel die Josiah heeft vrijgehouden en ik gris twee menukaarten mee, die ik aan de kinderen overhandig.

‘Kijk maar even wat jullie willen,’ zeg ik. ‘Je vader komt zo de bestelling opnemen.’

‘Ik barst van de honger.’ Kassim klapt het menu open en neemt met grote ogen alle mogelijkheden in zich op.

‘Eten. Naar huis. Huiswerk,’ zeg ik nog maar een keer, terwijl ik van de een naar de ander kijk. ‘In die volgorde. Oké?’

‘Oké,’ zegt Deja met haar gezicht achter het opengeslagen menu.

‘Goed.’ Ik verschuif de kledingtas op mijn schouder. ‘Ik ga me omkleden.’

Ik loop langs de tafeltjes en glimlach naar een paar vaste klanten, maar ik blijf nergens staan. Mijn telefoon trilt in mijn handtas en ik weet dat het mijn vriendin Hendrix is, die zich afvraagt waar ik blijf. Ik wil naar mijn telefoon grijpen om te melden dat ik eraan kom, maar halverwege een stap haperen mijn voeten en ineens sta ik als verlamd in de lege gang. Voor ieder ander zou het gewoon een hardhouten vloer zijn met brede, gepolijste planken, maar voor mijn geestesoog verschijnt een oude vlek die zich uitspreidt onder mijn Nikes. En hoewel de vloer sindsdien allang schoon is geschrobd, zie ik nog steeds mijn verdriet in de nerven van dat hout zitten. Maandenlang kon ik het restaurant niet binnenlopen zonder het benauwd te krijgen en draaiërig te worden van ellende. Mijn pijn zat in deze muren gestuct. Mijn demonen en mijn rouw verzamelden zich rond de tafeltjes. Ik krijg een angstige knoop in mijn maag en de paniek vliegt me zo naar de keel dat ik nauwelijks lucht krijg, maar ik doe wat mijn therapeut me heeft geleerd.

Diep inademen, langzaam uitademen.

Diep inademen, langzaam uitademen.

Eerst krijg ik maar een beetje lucht binnen en mijn hoofd begint te tolleren, maar elke ademhaling wordt dieper en langer, en brengt een levensreddende kalme naar mijn tintelende ledematen. Ik herhaal de cyclus een paar keer, tot mijn hartslag vertraagt en de wurggreep om mijn keel verslapt. Ik heb al heel wat demonen uitgedreven. Niet allemaal, maar genoeg om in

elk geval Grits binnen te kunnen lopen zonder meteen weer naar buiten te rennen. Ik ben er klaar voor om de ruimte terug te winnen die verlies en botte pech me bijna hebben ontnomen.

Als ik mijn ogen weer opendoe, zie ik gewoon een glimmend gepolijste vloer. Er is een tijd geweest waarin ik nu regelrecht de afgrond in gevallen zou zijn, stikkend in mijn paniek, en me door mijn demonen zou hebben laten weggagen uit dit pand dat me zo lief is. Er komt een heel klein glimlachje om mijn mond en ik zet een stap, en dan nog een.

Zo voelt het dus om beter te worden.

Op weg naar het kantoortje passeer ik de rumoerige keuken. Het gekletter van pannen, de overheerlijke geuren, het rauwe gelach en de luide stemmen komen uit de ruimte die altijd Byrds domein was. Ik zwaai even naar de keukenploeg terwijl ik naar het kantoortje loop.

Het woord 'privé' is discreet ingegraveerd in het gouden bordje op de deur. Ik ga naar binnen en doe de deur achter me dicht. Josiah is een man van orde en discipline, en het kantoortje weerspiegelt dat. Toen we deze ruimte deelden, was het hier nooit zo netjes. Mijn kant van onze slaapkamer zag er ook altijd uit als een natuurramp, terwijl zijn kant eruitzag als... nou ja, als hier. Ik ben langzaam weer aan het werk gegaan in het restaurant, maar ik heb het kantoortje nog niet gebruikt. En dat is te zien.

Het bureau is leeg, afgezien van wat papieren op nette stapeltjes, keurig uitgelijnd met de tafelrand. Geen stofje zou het wagen om op een van de glimmende oppervlakken neer te dalen. Josiah zou zijn haren uit zijn hoofd trekken als hij onze slaapkamer nu zag. Ik ben niet zo iemand die elke ochtend het bed opmaakt. Ik bedoel, er komt daar de hele dag niemand en ik stap er 's avonds toch meteen weer in. Ik vind het wel fijn als mijn bed me rommelig en wel opwacht, precies zoals ik er die ochtend uit ben gestapt. Maar Josiah? Lakens zo strak als een blikje sardines, hoeken zo scherp als een Zwitsers zakmes. Hij is zo iemand die daadwerkelijk weet hoe je een hoeslaken tot een keurig vierkantje moet opvouwen.

Totale mafkees.

Ik loop de privé-wc in, doe de deur dicht en plof neer op het deksel van het toilet.

En ik blijf even zitten.

Het leven komt zo snel op ons af. Verantwoordelijkheden, kinderen, kansen – het vliegt ons als kogels om de oren. Met alles wat er op mij af is gekomen, heb ik geleerd om nu en dan even stil te staan om mezelf te controleren op builen en schrammen. Ik ben al eerder zwaargewond door blijven hollen, met rampzalige gevolgen. Nu neem ik altijd een minuutje de tijd om te kijken of ik wel helemaal oké ben. Soms moet ik gewoon even op de plee zitten om wat adem te hamsteren en gewoon te overleven. Een paar ogenblikken maar, beschermd door dunne muren en een dichte deur.

Na een paar weldadige tellen stilte sta ik op om de dag van me af te smijten, samen met mijn spijkerbroek en T-shirt. Ik doorzoek het kastje onder de wastafel en bid dat ik de nooddeodorant die ik hier ooit bewaarde kan vinden.

Yes!

Met een paar swingende heupbewegingen breng ik de deo aan. Mijn gezicht is kaal, dus ik haal mijn etuitje met snelle make-up voor noodgevallen tevoorschijn om op zijn minst wat foundation, kleur en wimpers op te doen. Ik heb vanochtend mijn haar gewassen en de *leave-in* conditioner temt mijn natural hair nog steeds in een overwegend krullerig, net niet kroezend afro-aureool.

Ik ben misschien wat laks met mijn haar en make-up, maar mijn jurk is in elk geval elegant, met een vleugje sexappeal. Roze hibiscusbloemen botten uit op de smaragdgroene rok en het bovenstuk ondersteunt en omhelst mijn borsten als een minnaar. Niet dat ik sinds mijn scheiding zoiets als een minnaar heb gehad. Ik hef mijn armen op en tuur in de spiegel.

‘Kun je zien dat ik niets geschoren heb?’ vraag ik de vrouw die terugkijkt. Glinsterende ogen. Indrukwekkende krullen. Die matroze lippenstift is helemaal goed. Wenkbrauwen tamelijk

perfect. En yoga heeft haar lichaam goedgegaan. Ik krijg nooit meer dezelfde maat als voordat ik kinderen kreeg, maar dat vind ik helemaal niet erg. Mijn gezondheid is geen cijfer op de weegschaal of etiketje in mijn spijkerbroek. Ik heb een goed gevoel over mijn lichaam, omdat het me door dit leven sleept. Ik wil zo lang mogelijk op aarde blijven om mijn kinderen groot te zien worden, dus zorg ik er goed voor. Ik kan me niet herinneren wanneer ik me voor het laatst zo voelde. Ik voel me...

‘Mezelf.’ Ik schenk de vrouw in de spiegel een brede glimlach. ‘Ik voel me mezelf.’

Mijn handtas trilt.

‘Verdomme.’ Ik grijp naar mijn telefoon, en jawel. ‘Hendrix, hé.’

‘Waar blijf je?’ De hese stem van mijn vriendin klinkt scherp, maar dat is altijd zo. Met haar snelle baan en nog snellere leven klinkt ze meestal alsof ze iedereen die ze spreekt elk moment naar de keel kan vliegen.

‘Ik ga nu weg uit Grits. Als ik de rits van mijn jurk tenminste dicht krijg.’ Ik klem de telefoon tussen mijn oor en mijn schouder en rek me uit om bij mijn rug te komen. ‘Ben je al in Sky-Hi?’

‘Ja. Ik kom net binnen.’

‘Ik ben vlakbij. Ik ben er over minder dan tien minuten.’

‘Oké. Tot zo.’

Ik richt mijn aandacht weer op de rits, die koppig halverwege mijn rug blijft steken.

Laat maar.

Ik vraag de gastvrouw wel om hulp met dat onding. Ik pak mijn spullen en loop de wc uit, maar net op dat moment gaat de deur naar de gang open en komt Josiah binnen. Hij laat een snelle blik over me heen gaan, van mijn krullen tot mijn open schoenen.

‘Sorry. Ik wist niet dat je hier was.’ Hij beent naar het bureau, doet een lade open en haalt een stapeltje visitekaartjes tevoorschijn. ‘Granders wilde ons kaartje.’

‘Zijn er nog steeds mensen die die dingen gebruiken?’

Zijn sterke schouders komen een stukje omhoog in zijn goed zittende maatpak.

‘Hij wel, blijkbaar. En ik ben desnoods bereid om mijn naam in een steentablet te hakken als hij een positieve recensie schrijft, want die kunnen we goed gebruiken.’

‘Gaat het...’

Ik aarzel, omdat ik niet zeker weet waar mijn vraag naartoe gaat. Josiah heeft me nooit onder druk gezet toen ik mezelf niet uit dat zwarte gat kon sleuren, toen het al een opgave was om mijn ogen open te doen en adem te halen. Hij schermde me af van de zware tijden die het restaurant op financieel gebied doormaakte. We dachten dat we alle tijd hadden om erin te komen, ons te vestigen, te groeien. Maar toen verloren we Byrdie, onze absolute spil, midden in de grootste transitie die ons zaakje ooit had doorgemaakt. Toen mijn mist op begon te trekken besepte ik pas dat we ons restaurant bijna kwijt waren geweest. Dat we alles bijna kwijt waren geweest.

‘Jos, zitten we weer in de problemen? Ik kan...’

‘Alles gaat prima.’ Zijn harde, knappe trekken worden zachter. ‘Echt, we hebben nog nooit zo goed gedraaid als nu.’

‘Als ik hier meer moet doen, kan ik wel wat tijd vrijmaken.’

‘Jij bent waar we je het meeste nodig hebben.’ Het klinkt zacht maar zeker. Zijn donkere ogen staan rustig. ‘De wetenschap dat jij je op de kinderen richt, hun school, de oudercommissie en hun cijfers, geeft mij de ruimte om me hierop te concentreren en te zorgen dat alles goed gaat. Dat alles ook goed blijft gaan.’

De kinderen hebben allebei wel geworsteld na de scheiding. Vooral Deja werd steeds opstandiger en haar cijfers gingen achteruit. Toen Josiah na de dood van Byrd zoveel op zich nam in het restaurant was de afspraak dat ik me meer op thuis zou richten om ze zo veel mogelijk stabiliteit te bieden.

‘Oké, maar laat het weten als dat verandert,’ zeg ik, en ik pers zo veel mogelijk lichtheid in mijn stem, en in de kamer. ‘Team Wade, weet je nog?’

Dat was altijd onze strijdkreet bij tegenslagen. Wat er ook

moest gebeuren, we zetten samen de schouders eronder. Er trilt een spiertje in zijn kaak en hij wendt zijn blik af van mijn ogen naar een vaag punt ergens boven mijn schouder. Misschien kijkt hij naar het verleden en herleeft hij de ophef van de laatste jaren, zoals ik zelf ook vaker doe dan me lief is. Het blijft zo lang stil dat het benauwend wordt en mijn adem begint weer te stokken.

‘Laat het maar weten als je die ondankbare dochter van je een keer naar dansles wilt brengen,’ zeg ik met een scheef lachje, om de zwaarte in de kamer een beetje te verdrijven. ‘We kunnen altijd een keer ruilen.’

Hij richt zijn ogen weer op mij en de verre blik in zijn ogen verdwijnt. ‘Ik ga nog liever dag en nacht werken. Dat mag jij allemaal hebben.’

Zijn volle lippen vormen een klein lachje en ik merk dat ik automatisch terug glimlach. Josiahs gezicht is zo interessant dat knap een veel te alledaags woord is, maar hij ziet er onmiskenbaar goed uit. Zo goed dat je midden in een zin de draad kunt kwijtraken en alleen nog maar op je lip kunt bijten. Prachtige donkere huid die glanzend straktrekt over hoge jukbeenderen die een beeldhouwer niet had kunnen verbeteren. Zo beheerst als hij is, op het ernstige af, heeft hij tegelijk iets onbegrensd. Als ik zo tegenover hem sta, wervelt die energie om ons heen in het kantoortje, als een amalgaam van ambitie, durf en zelfverzekerdheid. Alsof je in een fles zit met een tyfoon.

Zijn wenkbrauwen gaan vragend omhoog. Ik sta hem blijkbaar aan te staren.

‘O ja.’ Ik draai mijn rug naar hem toe, niet alleen om mijn kalmte te hervinden, maar ook om mijn jurk dicht te krijgen. ‘Mijn rits zit vast. Kun je even helpen?’

Hij geeft geen antwoord en zijn tred is zo stil dat ik hem nauwelijks aan hoor komen, zodat ik schrik van de warmte van zijn lichaam, zo dicht bij mijn halfblote rug. Zijn knokkels scheren langs mijn ruggengraat als hij aan de rits trekt. Eerst geeft die niet mee, dus hij moet harder trekken. Alleen al die zweem van een aanraking herinnert mijn huid aan het fenomeen kippenvel.



Ik kijk over mijn schouder naar hem op en mijn adem stukt als onze blikken elkaar kruisen. De lucht om ons heen knettert er bijna van, geladen met een vertrouwde spanning die ik totaal was vergeten.

Hij schraapt zijn keel en trekt de rits omhoog. 'Klaar.'

Ik draai me naar hem om en schrik er bijna van hoe dichtbij hij staat. Ik ben op blote voeten en mijn hele blikveld wordt ingenomen door de brede borst en schouders van de man voor me. We zijn bijna nooit meer met zijn tweeën. We leiden aparte levens die elkaar alleen kruisen bij onze kinderen en onze zaak. Kassim en Deja zijn er meestal bij, of personeel, vrienden, trainers, leraren. Het is zelden alleen ons twee. Vroeger kenden we elkaar beter dan wie dan ook. Nu weet ik niet eens wat voor series hij kijkt in de weinige vrije tijd dat hij niet hier is, of überhaupt wat hij doet.

'Heb je *Ozark* gezien?' vraag ik.

De dikke lijn van zijn wenkbrauwen zakt omlaag. 'Nah. Aanrader?'

'Het is een van de beste series die ik in eeuwen heb gezien. Het acteerwerk, de regie. En fantastisch geschreven.'

Ik sta te bazelen. Ik wil een sok in mijn mond proppen om mezelf het zwijgen op te leggen.

'Ik, eh, zal eens kijken of het wat is.' Hij werpt een blik op de deur. 'Ik moet terug naar Granders.'

'Ja.' Ik doe een greep onder in mijn kledingtas om mijn groene pumps te pakken en buk me om ze aan te trekken. 'Ik moet ook gaan.'

Hij neemt me zorgvuldig op, van top tot teen. 'Je ziet er... goed uit.'

'Goed?' Ik pak de kledingtas op, waar mijn andere kleren nu in zitten, en ren naar de deur, waar ik grijnzend achteromkijk. 'Pffft. Ik zie er geweldig uit.'

Hij schudt zijn hoofd en laat zich een klein lachje ontglippen. 'Je ziet er geweldig uit. Veel plezier.'

'Ik probeer het niet te laat te maken. En laat de kids niet de

hele avond opblijven, Jos. Ze hebben morgen school.'

'Alsof ik de pretouder van ons twee ben.'

Hij weet net zo goed als ik dat hij dat wel degelijk is, dus ik blijf hem alleen aankijken tot zijn glimlach zich uitbreidt tot die schrikbarend stralende lach die je de adem beneemt als je niet oppast.

'Ga lekker uit,' zegt hij. 'Ik zie je bij jou thuis.'

Bij jou thuis.

Niet gewoon 'thuis'. In het droomhuis dat ons jaren werken en fantaseren heeft gekost. Nu is het alleen nog het huis waar de kinderen en ik wonen. Josiah woont in dezelfde buurt, twee straten verderop. Ik weet niet goed waarom mijn gedachten vanavond telkens naar het verleden trekken, terwijl mijn spiegelbeeld, mijn houding en eigenlijk alles een en al 'toekomst' uitstralen.

Schud het van je af, zeg ik bij mezelf als ik in de auto stap en de parkeerplaats van Grits verlaat. Tijd om te feesten.